

Лекція №2

Релігієзнавство як наука

Як уже було показано вище, релігія є складним духовним і соціальним явищем, що потребує глибинного дослідження, чим якраз і займається релігієзнавство як наука, яке виступає насамперед як спосіб рефлексивного ставлення до релігії, метою якого є виявлення причин її появи. В епоху Відродження та Реформації, ця наука поставала в ролі критичного чинника щодо традиційних церковних інституцій. Звідси філософський аналіз проблем теології призвів до появи апологетики релігії (Г. Ляйбніц, Ф. Шеллінг), скептицизму щодо неї (І. Кант), а подекуди критики і заперечення (Л. Фейєрбах). Релігієзнавство – порівняно молода і водночас одна із найдавніших галузей гуманітарного знання. Молода, тому, що його складові складались в систему знання лише в XVIII – XIX століттях, бо ж окремі знання про релігію (переважно у богословській формі) виникають вже у стародавніх країнах. В тоталітарну добу релігієзнавству взагалі було відмовлено в праві на самостійне існування. Воно включалося в контекст так званого наукового атеїзму і було зорієнтоване на філософське, історичне та природничо-наукове заперечення релігії.

Загалом релігієзнавство було започатковане для об'єктивного дослідження релігійних явищ, їхнього соціально-історичного генезису, соціальної ролі церковних інститутів.

Згідно «Релігієзнавчого словника» релігієзнавство – „галузь гуманітарної науки, об'єктом вивчення якої є такий особистісний стан людини, який можна назвати станом самовизначення її в світі, здобуття самої себе на основі віднайдення в собі того, що єднає її з трансцендентним. Але в своєму функціонуванні релігія виходить за межі свого індивідуального буття, піддається доктринальній і обрядово-культурній інтерпретації, входить в різні сфери людської життєдіяльності, сакралізуючи їх. Тому релігієзнавство у своєму *предметі* значно ширше, ніж в своєму *об'єкті*. *Предметом* релігієзнавства в широкому

його аспекті є, окрім природи, її функціональність. Якщо *об'єкт* релігієзнавства відносно сталий, то *предмет* його збільшується в обсязі і дещо змінюється в часі. Різні світоглядні позиції, слідування відмінним культурним традиціям, навіть громадські оцінки характеру наукової діяльності спричиняють різноманіття дослідницьких установок релігієзнавців, їх теоретичних ціле покладань. Працюючи в одній і тій же сфері вони можуть користуватися різними нормами пізнання – світськими чи богословськими. Звідси поділ релігієзнавства на академічне і богословське (*структура релігієзнавства*). На відміну від першого останнє входить до богословського комплексу, розвивається певною мірою на основі закономірностей цього виду духовності. Світськість академічного релігієзнавства – це не якась ворожість його щодо релігії, його характеризують такі риси, як світоглядний плюралізм, позаконфесійність, відкритість, історизм, системність, поліметодичність, творчий характер“.

На переконання Анатолія Колодного в „західному релігієзнавстві поділ на ці відносно самостійні гілки (академічне і богословське релігієзнавство) розглядається як вияв різних перспектив у ставленні до релігії – внутрішньої та зовнішньої. Він не пов'язується з філософськими чи світоглядними відмінностями в оцінках релігії. Якщо в XIX ст. релігієзнавці відмежовувались від теології, прагнули знайти відмінність своїх пошуків від богословських оцінок релігії, то зараз на Заході (певною мірою вже і в нас) спостерігається все більше сходження академічного релігієзнавства на методологічні засади богословського, втрата ним рис світськості, сповзання на позиції релігійно-філософської концепції, а подеколи і на богословські установки певної конфесії. Така тенденція не тільки не сприяє всебічному і глибокому дослідженню феномена релігії у всьому багатоманітні її функціональності за нинішніх умов її суспільного і духовного буття ,а навпаки – явно веде до зубожіння релігієзнавчої науки, перетворення її в окрему галузь богослов'я“. При цьому вчений наголошує, що особливістю академічного релігієзнавства є „дотримання світоглядного нейтралітету щодо релігії, певної толерантності, що відсутнє у богословському, конфесійно зорієнтованому релігієзнавстві. В релігієзнавчому

пізнанні важливо уникати двох крайностей – богословської включеності в систему релігійного феномена та прагнення говорити про релігію з позиції світського критицизму й нігілізму, коли релігійні вияви розглядаються як щось аномальне для людського буття“.

Список літератури:

1. Адріанов В. М., Бублик С. А., Ібрагімов М. М., Чміль Б. Ф. Релігієзнавство: Навч. посіб. – К.: СП «Хрінком Інтер», 1998. – 495 с.
2. Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред. А.М. Колодного. – К., 2000. – 431 с.
3. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. – К.: Наукова думка, 1998. – 335 с.
4. Колодний А. М. Основи релігієзнавства. Курс лекцій. – Дрогобич – Київ, 2006. – 168 с.
5. Красников А. Н. Методология классической феноменологии религии // Вестник МГУ. – Сер.7. Философия. – №1. – 2004. – С.74-97.
6. Рагнер К., Форгрімлер Г. Короткий теологічний словник. – Львів, 1996. – 663 с.
7. Релігієзнавчий словник / За ред. проф. А. Колодного і Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 389 с.
8. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
9. Харьковщенко Є. Релігієзнавство. Підручник. – К.: Наукова думка, 2007. – 379 с.
10. Хлевінський З. Релігія та людська особа // Релігія в сучасному світі: матеріали до курсу релігієзнавства. За ред. Г. Зімоня / З пол. Перекл. Г. Теодорович. – Львів: Свічадо. – 2007. – С. 67-96.
11. Яроцький П.Л. Релігієзнавство: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2004. – 308 с.